

Nr 54

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av motioner angående upprätthållande av pressetiska krav.

I motionerna I: 474 av fru Wallentheim m. fl. och II: 594 av herrar Carlsson i Tyresö och Svensson i Kungälv yrkas »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om att i den nya pressutredningens arbetsuppgifter måtte ingå prövning av möjligheterna att upprätthålla pressetiska krav». — Texten är tryckt i den första motionen.

Utskottet redogör i det följande för Publicistklubbens publiceringsregler, Pressens opinionsnämnd, pressutredningens direktiv och inhämtade remissyttranden.

Publiceringsregler

Sedan länge anses de av Publicistklubben antagna publiceringsreglerna vara normgivande för vad som kan kallas pressetiken. Föreningen bildades 1874. Under hela dess tillvaro har pressetiska frågor hört till dess viktigaste arbetsuppgifter. Ur den skrift, som utgavs till nittioårsjubileet 1964, kan följande inhämtas om dess strävanden på området.

I början av år 1900 författades på styrelsens begäran en första promemoria, som godkändes av styrelsen och utsändes att anslås på redaktionerna. Notiser om nådeansökningar borde, enligt promemorian, inte publiceras och inte heller sådana som gäller bekännelser inför polisen eller böter och kortare straff, särskilt inte vid ungdomsbrott.

Dessa regler föll snart i glömska, och efter nya klubbdebatter, alltmer koncentrerade kring frågan »brott och namnpublicering», inbjöd styrelsen i december 1923 till ett möte med huvudstadspressen. Där enades man om något klarare principer för polis- och brottsreportaget, viktiga ej minst efter tillkomsten av den villkorliga domen.

Efterlevnaden av bestämmelserna var emellertid fortfarande mycket bristfällig, och förhållandena föranledde styrelsen 1932 att låta utarbeta nya riktlinjer för behandlingen av brottmål och om skärpt varsamhet vid anmälan till myndigheter. Sedan ett förslag upprättats och godkänts av styrelsen, sändes det på remiss till kretsarna. När remissvaren inkommit och förslaget ytterligare granskats av styrelsen, i klubben och slutligen vid ett sammanträde med

huvudstadspressen, blev det godkänt i början av 1933. Därmed hade de första publiceringsreglerna för god publicistisk sed arbetats fram. På våren samma år utsändes de i form av ett PM för anslag på redaktionerna. Detta upprepades därefter flera gånger, eftersom reglerna fallit i glömska och åtskilliga förseelser begåtts mot desamma.

En revision av reglerna befanns påkallad i början av 1950-talet. En kommitté tillsattes, där tidningsmän i samarbete med jurister utarbetade nya regler. Sådana antogs 1956.

En på styrelsens anmodan av pressombudsmannen år 1958 gjord undersökning av reglernas efterlevnad, omfattande 95 tidningar och 4 500 exemplar, kunde sedan påvisa, att praktiskt taget alla landets tidningar »visat en långt gående hänsyn till reglernas andemening».

En ny revision har, efter förnyade debatter inom klubben, verkställts under senaste år. Efter kommittéarbete, remissbehandling och granskning inom klubben och dess styrelse har nya regler utfärdats i år. De gäller sedan den 1 juni. Deras innehåll är följande:

Ge korrekt information

Journalistik måste bedrivas så, att pressens och journalisternas anseende inte kan ifrågasättas. Förtroendet för pressen kan bibehållas endast genom ständig strävan att ge korrekt information.

Sträva alltid efter saktighet och opartiskhet i nyhetsförmedlingen.

Var kritisk mot nyhetskällorna. Återge inte en uppgift utan kritisk granskning även om den redan har publicerats på annat håll. Kontrollera uppgifter på nytt i tveksamma fall.

Löpsedel och rubrik skall ha täckning i texten.

Ökad offentlighet åt handlingar och andra uppgifter, som finns hos myndigheter, skärper kravet på omdöme och ansvar. Om journalist har fått del av uppgifter, som endast delvis är offentliga, måste förbehåll om sekretess för övriga delar ovillkorligen respekteras.

Visa stor återhållsamhet vid återgivandet av formulär till psykologiska prov och liknande.

Döm ingen ohörd

Publicera inte anmälan om brott utan att noga pröva om anmälan kan anses grundad. Betänk att den anmälde kan vara oskyldig. Återge inte ovidkommande påståenden om personer, som har nämnts i samband med brott.

Granska kritiskt uppgifter om personer som är efterlysta vid polisutredning. Hela ansvaret för namn- och bildpubliceringen faller på den tidning som återger materialet. Försvåra inte polisens arbete genom att för den förtiga uppgifter som är av värde för brottsutredning.

Föregrip inte domstolens avgörande genom att ta parti i skuldfrågan. Återge båda parternas ståndpunkter. Har ett mål refererats, skall även domen eller annat avgörande omtalas.

Offentliggör inte enskildas anmälningar till JK, JO, MO, RÅ, Advokatsamfundet, medicinalstyrelsen och liknande instanser förrän sannolikheten för deras berättigande noga prövats. Innan anmälan efter tidningens prövning publiceras bör den anmälde ges tillfälle att uttala sig.

Var uppmärksam på att anmälningar och stämningsansökningar kan syfta till skandalisering eller utpressning.

Respektera privatlivet

Avstå från publicitet, som kan kränka privatlivets helgd, såvida inte ett oavvisligt allmänintresse kräver offentlig belysning. Även personer, som tillhör offentligheten, har rätt att kräva en fredad privat sektor.

Utnyttja inte enskildas godtrogenhet eller lust att bli omskrivna för en journalistik som skadar pressens anseende.

Nedsättande publicitet om folkgrupper, föreningar, organisationer och företag m. m. kan vara kränkande för de enskilda medlemmarna.

Undvik detaljerade beskrivningar av tillvägagångssättet vid brott, särskilt sedlighetsbrott. Visa alltid offren största möjliga hänsyn.

Omnäm njälvnord eller självmordsförsök endast om det begåtts i samband med grovt brott eller väckt allmänt uppseende.

Tänk på att lagen skyddar även avlidna mot förtal.

Var försiktig med namn

Pröva noga om publicering av ett brott bör ske utan att namnet på den misstänkte eller dömda utsätts. Detta gäller framför allt om omyndiga lagöverträdare.

Publicera inte namn om villkorlig dom, ungdomsfängelse eller skydds-tillsyn kan komma i fråga.

Undvik namnpublicering vid fängelsestraff på två år eller därunder.

Namnges inte den misstänkte eller dömda — sätt då inte ut yrke, titel, ålder eller andra personliga uppgifter på så sätt, att det antyder vem som avses.

Visa hänsyn

Uppgifter från personundersökning skall i regel inte publiceras. Drag inte fram förseelser, som är ovidkommande i det aktuella fallet.

Namnge inte personer som dömts i tidigare brottmål och avtjänat sina straff.

Framhäv inte i rubriker, på löpsedlar eller på annat sätt misstänkta eller dömda personers ras eller nationalitet, om denna är för saken ovidkommande. Samma princip gäller om yrkesbeteckningar, politiska ståndpunkter eller religiösa åsikter.

Framställningar eller beslut om villkorlig frigivning eller nåd publiceras endast om särskilda skäl föreligger.

Iakttag god sed

Anskaffning av nyhetsmaterial och bilder skall ske med metoder som är förenliga med god sed och inte skadar pressens anseende.

Ange klart om ett samtal innebär en intervju eller är avsett för tidningens egen information.

Respektera överenskommelser om tidsfrister för publicering av nyhetsmaterial.

Var varsam med bilder

Vad ovan sagts om texten gäller i tillämpliga delar även om bildmaterial. Undvik kränkande eller sårande bilder.

Observera att fotografier, tagna i oövakade ögonblick, kan kränka den avbildade.

Förfälska inte en bilds innehåll genom beskärning, montage eller missvisande bildtext. Icke autentiska bilder får inte utges vara autentiska.

Undvik fotografiska eller tecknade porträtt av lagöverträdare, vilkas namn inte publiceras.

Ge alltid plats åt gemälen

Ge alltid tillbörlig plats åt rättelser och befogade gemälen. Publicera utan dröjsmål, i oavkortat skick, Pressens opinionsnämnds utslag i fall som rör den egna tidningen.

Rådgör i tvistiga fall med andra redaktioner om tillämpningen av dessa publiceringsregler.

Pressens opinionsnämnd

Pressens opinionsnämnd inrättades 1914 och har verkat som ett betydelsefullt organ för pressens självsanering. Några formella stadgar finns inte. Utskottet har emellertid av nämnden mottagit en sammanfattning av vad som ansetts gälla, vilken uppställts och paragraferats av en tidigare sekretär, jämte uppgift om vilka av dessa regler som alltjämt är aktuella. De föreskrifter som sålunda kan anses gällande innehåller följande:

§ 1. Pressens opinionsnämnd är avsedd att utgöra en hedersdomstol i publikationsmål. Härmed förstås mål, som angå påstående, att i tidning förekommit framställning, vars offentliggörande står i strid mot hederns fordringar eller eljest ur synpunkten av pressens anseende icke bör lämnas opåtalat.

Nämnden upptager mål som hänföra sig till tidningar med allmänt innehåll samt dessa närstående institutioner eller vilka hänföra sig till tidskrifter, fackorgan, litterära eller nöjes- och förströelsepublikationer.

§ 2. Publikationsmål kunna upptagas på anmälan av enskild person, bolag eller korporation. Såsom enskild person räknas här ock publicist för så vitt han i tidning blivit angripen såsom privatman med avseende på sina personliga förhållanden i eller utom tjänsten, ej i och för publicistiskt författarskap. Gör han anmälan därför att han blivit angripen i och för publicistiskt författarskap, upptages i regel sådan anmälan endast såvida även svaranden på förfrågan hänskjuter målet till nämnden.

§ 3. Varje anmälan av mål till nämnden skall åtföljas av en expensavgift av 75 kronor, vilken helt eller delvis restitueras, därest målet icke kan upptagas eller slutföras. Den kan jämväl efterskänkas vid enskilt publikationsmål då anmälaren styrkt sin medellöshet.

§ 4. Nämnden kan i särskilda fall upptaga mål även under andra förutsättningar eller i annan ordning än ovan sagts. Nämnden avgör jämväl, huruvida ett anmält mål skall upptagas till behandling av nämnden eller icke, och har obetingad rätt att, även efter påbörjad handläggning, visa ett mål ifrån sig. Verkställande av kommittéuppdrag eller utredningar i mera allmän mening ingå icke i nämndens uppgift.

Nämndens anlitanande i mål av kriminell beskaffenhet innebär förpliktelse att icke hänskjuta målets avgörande till allmän domstol. Därest anmälan

äger nämnden, på framställning av svaranden, att särskilt avgöra, huruvida om enskilt hedersmål offentliggjorts innan målet av nämnden slutbehandlats, med hänsyn till offentliggörandets åvägabringande och verkan målet fördenskull bör avvisas. Det åligger svaranden att uppvisa omständigheter till stöd för yrkande om målets avvisande.

§ 5. Nämnden tillsättes sålunda, att Publicistklubben, Svenska tidningsutgivareföreningen och Svenska journalistförbundet utse vardera en ledamot jämte två suppleanter för denne, alla för en mandattid av två år. Valen till nämnden skola förrättas minst två månader före ny mandatperiods början.

Nämndens sålunda utsedda ordinarie tre ledamöter jämte dessas suppleanter utse ordförande och vice ordförande för nämnden. Ordförande bör icke vara aktiv publicist.

Nämnden utser jämväl sekreterare, vilken det åligger att i samråd med ordföranden bereda ärendena, föra protokoll, fullgöra expeditiöns göromål samt att handhava nämndens penningmedel och räkenskaper.

§ 6. Nämndens domsmedel består i opinionsuttalande.

Nämndens utslag är att betrakta såsom offentligt, där ej förlikningsvis annat överenskommit. Offentligt utslag kan av part efter gottfinnande användas.

Nämnden bör i sina överläggningar och beslut ledas endast av naturlig opartisk uppfattning utan formalistiskt tvång.

§ 7. Nämnden avger årligen till de tre föreningarnas styrelse rapport om sin verksamhet.

§ 8. Fråga om ändringar av grunderna för nämndens sammansättning eller verksamhet kan väckas av nämnden eller av förening eller av föreningsstyrelse och hänskjutas till avgörande av styrelserna gemensamt, vilka äga att därom besluta å föreningarnas vägnar, styrelsen dock obetaget att före avgörandet inhämta sin förenings yttrande.

Nämndens ordförande har alltid varit en framstående jurist. Både ordföranden och vice ordföranden är f. n. justitieråd.

Publicistklubbens publiceringsregler ligger till grund för nämndens bedömningar. Klagorätt hos nämnden (jfr § 2) tillerkänns envar som anser sig kränkt av en tidning, dock endast om vederbörande, under förutsättning att ärendet upptas till behandling, dels erlägger en avgift på 75 kronor (jfr § 3), dels underskriver en förbindelse att inte väcka tryckfrihetsåtal i samma sak (jfr § 4). Nämnden har i praxis gjort uttalanden om mycket skiftande slag av tidningar, även sådana som inte varit anslutna till Svenska tidningsutgivareföreningen. Beträffande nämndens uttalanden bör uppmärksammas att de ovan återgivna publiceringsreglerna upptar en föreskrift om att yttrandena skall, i fall som rör den egna tidningen, publiceras utan dröjsmål och i oavkortat skick. Samtliga återges också i de tre pressorganisationernas publikationer: Pressens Tidning, Journalisten och Publicistklubbens årsbok.

Under 1966 genomförde de tre organisationerna vissa förstärkningar av nämndens resurser. De innebar bl. a. att de ekonomiska åtagandena väsent-

ligt ökats och att sekreterarens uppdrag förenats med redaktörskapet för Pressens Tidning till en heltidstjänst.

Innevarande år har vidare Svenska tidningsutgivareföreningen tillsatt en kommitté för att överväga vissa möjligheter att effektivisera nämndens verksamhet. I första hand skall den pröva frågan om nämnden skall få rätt att knyta vissa sanktioner till sina utslag. Det har sålunda ifrågasatts att nämnden skulle få utdöma böter, eventuellt i proportion till vederbörande tidnings upplaga, eller skadestånd eller bådadera i förening. Enligt vad utskottet inhämtat torde kommittén även ha att granska andra uppslag som framkommit i den debatt som förts om nämnden, t. ex. om att utvidga kretsen av klagoberättigade till andra än de direkt berörda, att ge nämnden initiativrätt, att slopa expensavgiften, att ändra sammansättningen eller att avskaffa förbindelsen att ej väcka tryckfrihetsåtal.

Pågående pressutredningar

I anledning av motioner hemställde konstitutionsutskottet förra året (KU 1966: 26) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en utredning av möjligheterna att förbättra dagspressens ekonomiska villkor och av frågan om den samhällseliga informationen genom dagspressen. Riksdagen biföll utskottets hemställan.

Den 25 maj i år bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för justitiedepartementet att tillkalla sakkunniga för att verkställa utredningar i båda de hänseenden som avsågs i riksdagens skrivelse. Två kommittéer har tillsatts, en för de ekonomiska frågorna och en för informationsspörsmålen. Förevarande motioner åsyftar uppenbarligen den förstnämnda. Om dess arbetsuppgifter har i direktiven anförts följande:

Jag föreslår att en särskild utredning tillkallas för att undersöka dagspressens ekonomiska villkor och möjliga åtgärder i syfte att förbättra dessa villkor. Utredningen bör arbeta utifrån målsättningen att våra tidningar skall ge uttryck för och förmedla en fri och mångsidig opinionsbildning och debatt. Dess arbete bör inriktas på sådana åtgärder, som åstadkommer stimulans av betydelse för ekonomiskt svaga tidningsföretag. Åtgärderna bör vara ägnade att främja tidningskonsumenternas valfrihet.

Utredningen bör i sitt arbete kunna överväga såväl de förslag till åtgärder som jag har nämnt i det föregående som andra åtgärder och reformer, vilka kan tjäna utredningens syfte. Vid sina överväganden bör utredningen dock beakta de krav på kostnadstäckning och företagsekonomiskt rationell drift som statsmakterna ställer på de affärsdrivande verken. Utredningens eventuella förslag rörande åtgärder som berör de affärsdrivande verken får således inte ges en utformning, som strider mot dessa krav. När det gäller samhällselig information genom annonsering i dagspressen har denna fråga pressekonomiska aspekter av betydelse för utredningens arbete. Självfallet kan dock hithörande frågor inte bedömas främst från pressekonomiska synpunkter, utan det primära är att ändamålsenliga former och handlingsregler

kan nås för en informationsverksamhet, som i tillräcklig omfattning tillgodoser allmänhetens behov. Jag har tidigare i dag erhållit bemyndigande att tillkalla sakkunniga för att utreda frågan om en översyn av den samhällsliga informationsverksamheten. De båda utredningarna bör samråda med varandra beträffande de frågor som rör såväl det allmännas informationsverksamhet som pressens ekonomiska villkor.

Motionerna

I motionerna anförs till motivering av den gjorda hemställan väsentligen följande:

Sensationsjournalistik som prisger enskilda privatförhållanden är en kränkning av privatlivets helgd. Det kan icke vara »ett oavvisligt allmänintresse» att de offentligt belyses. Ofta är stoffet utan varje kontroll eller behörigt medgivande på ett otillbörligt sätt uppsnappat, snedvridet och rubriksatt — ofta även bildmässigt — i det enda syftet att tjäna hänsynslösa kommersiella intressen. Det förakt för anständiga publiceringsregler som förekommer inom dags- och veckopress innebär en allvarlig form av rättslöshet. Det stora läsvärde som tidningar uppenbarligen anser detta slags skrivelser ha kan lätt avläsas på löpsedlar och annan läsreklam. Alldeles fransett läsekretsens storlek är åtgärder påkallade som kan bedömas ha en återhållande effekt på sensationsjournalistiken, brännmärker föröppningar och förhindrar den spridningstendens som kan konstateras.

Det obehag och lidande, ofta den rena skadegörelse som åsamkas privatpersoner och deras anhöriga genom sensationsjournalistiken, känns om möjligt hårdare med tanke på dags- och veckopressens massupplagor. Med den pågående koncentrationen inom tidningsvärlden följer också att utsikterna till korrigerande och hävdande av presstikens tidningar emellan minskar. Att upprätthålla förtroende för att goda publiceringsnormer är en hederskodex bland journalistyrkets utövare är allmänt sett angeläget, det måste också vara ett kårintresse.

Pressens opinionsnämnd som tillkom 1914 är en hedersdomstol i pressfrågor. Den arbetar enligt uppgift helt obundet. Under en opartisk ordförande som ej får vara aktiv publicist deltar i sammanträdena en representant för vardera Publicistklubben, Tidningsutgivareföreningen och Journalistförbundet. I Pressens opinionsnämnds arbetspraxis ingår inte att på eget initiativ ta upp till behandling journalistiska övergrepp mot enskild person. Tillkännagivande av de opinionsuttalanden som PO gör efter prövning av anmält ärende (enligt uppgift cirka 40 om året) inflyter oftast i obemärkt form, på undanskymd plats i den berörda tidningen. Effekten av denna slags påföljd kan ifrågasättas. Är PO som ett organ för bevakning av pressen ur pressetiska synpunkter till fyllest? Har samhället behov av ett kompletterande organ med annan sammansättning och annat arbetssätt för att stävja missbruk av tryckfrihetslagen? Har de pressetiska synpunkterna tillräckligt utrymme inom journalistutbildningen?

Avslutningsvis hänvisas till en av de motioner (1966: II: 2) som behandlades i utskottets förut berörda utlåtande 1966. I denna framfördes, påpekar motionärerna, dels pressetiska synpunkter, dels tidningsekonomiska pro-

blem, men endast den senare aspekten åberopades av utskottet för dess hemställan om utredning.

Remissyttranden

Utskottet har inhämtat remissyttranden över motionerna från Pressens opinionsnämnd och från Pressens samarbetsnämnd.

Pressens opinionsnämnd anför:

Pressens opinionsnämnd är, som motionärerna påpekar, ett för Publicistklubben (PK), Svenska journalistförbundet (SJF) och Svenska tidningsutgivareföreningen (TU) gemensamt organ. Nämndens ledamöter utses av de tre huvudmannorganisationerna. Ledamöterna har emellertid endast att i det enskilda fallet bedöma en påtalad artikel med hänsyn till vad god sed kräver och får inte uppfattas som representanter för särskilda organiserade intressen. En garanti för oväld och kontinuitet i nämndens avgöranden har man f. ö. sökt skapa genom bestämmelsen att nämnden alltid skall ha en ordförande, som inte bör vara aktiv publicist. Ordföranden utses av de av huvudorganisationerna valda ledamöterna.

Nämnden har f. n. följande sammansättning:

Ordförande: justitierådet Sven Romanus. Vice ordförande: justitierådet Bengt Hult.

Av huvudmannorganisationerna valda ledamöter jämte suppleanter: för PK redaktör Lennart Dansk, souschef Helge Söderlund och redaktör Bengt-Olof Heldt, för SJF redaktörerna Jan Magnus Fahlström, Henning Österberg och Olle Petrini och för TU chefredaktörerna Anders Y. Pers, Sven-Erik Larsson och Lennart Hirschfeldt. I nämndens sammanträden deltar suppleanterna lika väl som de ordinarie ledamöterna i den mån de inte är förhindrade.

Nämnden upptar klagomål från envar som anser sig kränkt av tidnings innehåll. Sedan den klagandes och den berörda tidningens skriftliga ståndpunkter inhämtats, avger Opinionsnämnden ett uttalande, av vilket framgår om nämnden funnit det påtalade meddelandet förenligt med god publicistisk sed eller ej. Nämndens uttalande skall enligt hävdvunnen praxis återges av den berörda tidningen. Det tillställs också TT och blir därmed tillgängligt för hela den svenska dagspressen. Vidare införes uttalandet i SJF:s tidskrift Journalisten och TU:s organ Pressens Tidning. En utförlig resumé av nämndens samtliga uttalanden under året publiceras slutligen i PK:s årsbok.

I samband med att PK från 1 juni d. å. antog en reviderad version av sina publiceringsregler kompletterades dessa med en uttrycklig uppmaning till redaktionerna att ordagrant publicera utslag rörande den egna tidningen. Denna nya PK-regel kan sägas utgöra en bekräftelse i efterhand av vad som redan blivit underskriven lag för redaktionerna. Enligt vad Opinionsnämnden efter egna undersökningar kunnat finna har nämligen under de senaste åren någon erinran mot tidningarnas publiceringspraxis inte framkommit. I växande grad har på senare år »fällande» uttalanden rörande den egna tidningen återgivits med framträdande placering och under stora rubriker. Parallellt med denna utveckling kan konstateras att kändedomen

om Opinionsnämnden blivit mer utbredd än tidigare och att allmänheten i ökad utsträckning anlitar nämnden. Under de första decennierna av sin verksamhet gjorde nämnden endast sporadiska uttalanden, och så sent som de närmaste åren efter andra världskriget uppgick ärendena till mindre än ett tiotal per år. Mot slutet av 1950-talet avgjordes för första gången något 30-tal ärenden årligen, och ökningen förefaller att fortsätta. År 1966 avgjordes således 45 mål mot 48 tidningar, varvid klander uttalades i 30 fall. Härtill kom en balans på 19 ej slutbehandlade ärenden. — De »fällande» utslagens andel har genom åren utgjort mellan två tredjedelar och tre fjärdedelar av samtliga.

Den stigande ärendefrekvensen avspeglar en breddning av det klientel som anlitar Pressens opinionsnämnd. Förutom enskilda personer ur alla samhällsskikt vänder sig företrädare för de mest skilda grupperingar, intressen och organisationer till nämnden, och även offentliga myndigheter hänskjuter i stigande grad frågor om god publicistisk sed till nämnden för avgörande.

Några detaljerade regler för nämndens tolkning av god sed har PK, SJF och TU aldrig utfärdat. Nämnden står helt fri i sin bedömning och har under ett halvsekel — med gott stöd av PK:s allmänna hedersregler — utbildat sin egen praxis. Detta är helt i överensstämmelse med initiativtagarnas intentioner, enligt vilka nämnden inte främst skulle ägna sig åt regeltolkning utan snarare i sina uttalanden företräda en kvalificerad, aktuell publicistisk opinion.

Fastän Pressens opinionsnämnd, som framgår av det föregående, kunnat utforma sin verksamhet utan någon som helst inblandning från de tre pressorganisationerna, har nämnden ansett sig bunden av den ursprungliga ramen för verksamheten. Initiativet till förändringar i dess behörighet och arbetssätt bör enligt nämndens mening komma från dess huvudmän, PK, SJF och TU. Motionärernas fråga huruvida Opinionsnämnden är till fyllest »som ett organ för bevakning av pressen ur pressetiska synpunkter» skulle med hänvisning till det anförda kunna anses besvarad för nämndens vidkommande. Nämnden kommer att efter bästa förmåga söka fylla sin uppgift sådan den till varje tidpunkt föreligger men anser sig inte själv böra ta initiativ till en förändring av uppdraget. Än mindre ankommer det på nämnden att själv bedöma huruvida den är till fyllest i motionärernas mening.

Opinionsnämnden vill emellertid inte underlåta att lämna några kompletterande upplysningar av vikt för en bedömning av motionsförslaget.

Inom pressens organisationer pågår som bekant sedan flera år en livlig debatt kring den s. k. pressetiska självsaneringen. PK, SJF och TU har med anledning härav övervägt en utbyggnad av det gemensamma organet Pressens samarbetsnämnd och en vidgning av dess befogenheter.

Bland andra åtgärder som övervägts i sammanhanget kan nämnas förslagen att ge Pressens opinionsnämnd initiativrätt eller alternativt skapa en fristående pressetisk »åklagarfunktion».

Vid TU:s vårmöte i år motionerade redaktör Anders Y. Pers om rätt för nämnden att utdöma ett slags böter i samband med grövre kränkningar genom periodisk skrift. Motionen resulterade i att en kommitté fick i uppdrag att utreda frågan. Kommittén skulle vara oförhindrad att uppta även andra frågor i samband med nämndens verksamhet.

Den påtagliga stegringen av intresset för pressetiska spörsmål inom

tidningsfolkets egna led har f. ö. tagit sig uttryck i en stark aktivisering av den ovan nämnda samarbetsnämnden, som avgivit uttalanden och tagit initiativ i en rad frågor på den journalistiska etikens område. Samtidigt har PK nyligen reviderat och skärpt sina publiceringsregler, och inom SJF pågår förberedelser för antagandet av en särskild yrkeskodex för förbundets medlemmar.

Med det anförda har Pressens opinionsnämnd velat framhålla att riskerna för publicitetsskador och det angelägna i att finna botemedel mot dem f. n. troligen sysselsätter pressens egna yrkesutövare mer än någonsin tidigare och att pressens organisationer genom egna åtgärder och utredningar söker komma till rätta med problematiken. Det finns anledning tro att detta arbete i förening med den alltmer omsorgsfulla pressetiska utbildningen av journalistkåren inom en nära framtid kommer att ge goda resultat. Med hänsyn härtill och till det principiellt betänkliga i statliga ingripanden på pressens område kan Opinionsnämnden inte instämma i motionärernas förslag om att i statlig regi låta utreda »möjligheterna att upprätthålla pressetiska krav».

Vad beträffar de praktiska åtgärder som skisseras i motionerna måste det enligt Opinionsnämndens mening anses olämpligt att vid nämndens sida tillskapa ett konkurrerande statligt organ med i huvudsak liknande inriktning. En dubblerad »rättsskipning» torde medföra flera nackdelar än fördelar och måste komma att skapa förvirring inom den allmänhet vars intressen motionärerna önskar skydda.

Det kan enligt Opinionsnämndens mening inte heller vara ändamålsenligt att låta den utredning som tillsatts för att överväga de ekonomiska villkoren för tidningsutgivning jämväl pröva »möjligheterna att upprätthålla pressetiska krav», en uppgift som synes sakna samband med pressutredningens syften.

Med hänvisning till vad som här anförts vill Pressens opinionsnämnd avstyrka motionsförslagen.

Pressens samarbetsnämnd har i sitt yttrande upptagit i huvudsak det samma som Opinionsnämnden. Avslutningsvis anför följande:

De praktiska åtgärder som skisseras i motionerna förefaller mindre väl övervägda. Oavsett hur utomstående bedömer Pressens opinionsnämnds förmåga att fylla sin uppgift, ter det sig sålunda som en oformlighet att vid nämndens sida tillskapa ett konkurrerande statligt organ med liknande inriktning. En dubblerad »etikgranskning» torde medföra flera nackdelar än fördelar och måste skapa förvirring både bland allmänhet och tidningsmän.

Det kan enligt vår mening inte heller vara ändamålsenligt att låta den utredning som tillsatts för att överväga de *ekonomiska villkoren* för tidningsutgivning jämväl pröva »möjligheten att upprätthålla pressetiska krav», en uppgift som saknar samband med pressutredningens syften.

Sammanfattningsvis vill vi *avstyrka* motionsförslagen i deras helhet.

Utskottet

Förevarande motioner vänder sig mot vissa företeelser inom dags- och veckopressen och ställer mot bakgrunden därav frågan om möjligheterna att verka för att tillfredsställande pressetiska normer iakttas. Särskilt åsyftar motionärerna journalistik som kränker privatlivets helgd genom att utan

bärande skäl offentliggöra enskildas privata förhållanden eller genom otillbörliga metoder för framskaffande och publicering av uppgifter. De hemställer att den kommitté, som på riksdagens framställning tillsatts — efter motionernas avlämnande — för att utreda vissa frågor rörande pressen, skall få i uppdrag att även överväga möjligheterna att upprätthålla pressetiska krav.

Det frågekomplex, som sålunda aktualiserats, är otvivelaktigt av stor betydelse. Att missförhållanden förekommer på sina håll i pressen kan inte förnekas. Det är ett viktigt samhällsintresse att sådana företeelser motverkas och att god publicistisk sed upprätthålls.

Med hänsyn till tryckfrihetens grundläggande principer måste det emellertid i första hand ankomma på pressen själv att vidta erforderliga åtgärder för att hålla journalistiken på en önskvärd kvalitativ nivå. Ingripanden från det allmännas sida måste undvikas. Som framgått av den redogörelse utskottet lämnat i det föregående är också de pressetiska frågorna föremål för betydande uppmärksamhet inom pressens organisationer. Publicistklubben, som alltsedan sin tillkomst särskilt ägnat sig åt dessa frågor, har helt nyligen reviderat sina allmänna publiceringsregler, vilka sedan länge anses normerande på området. I början av detta år har också Svenska tidningsutgivareföreningen tillsatt en kommitté för att överväga olika möjligheter att effektivisera Pressens opinionsnämnd. Denna institution, vars betydelse utskottet vill understryka, erhöll också under förra året vissa förstärkningar av sina resurser. Det torde kunna förväntas, att de åtgärder, som sålunda vidtagits eller övervägs inom pressen själv, kommer att främja en gynnsam utveckling.

Av anförda skäl och då dessutom pressutredningen tillsatts för att behandla dagspressens ekonomiska villkor och därför ej är ägnad att uppta pressetiska spörsmål, hemställer utskottet,

att motionerna I:474 och II:594 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 28 november 1967

På konstitutionsutskottets vägnar:

GEORG PETTERSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Georg Pettersson, Torsten Andersson, Damström, Erik Olsson, Sveningsson, fru Segerstedt Wiberg, herrar Carl Albert Anderson, Hernelius, Sörenson, Palm och Karl Pettersson; samt

från andra kammaren: herrar Adamsson, Wahlund, Magnusson i Tumhult, fru Thunvall, herrar Johansson i Trollhättan, Hamrin i Jönköping, Andersson i Billingsfors, Werbro, Boo och Henrikson.